

Geloof en werk: kloof of uitdaging?

THEMA: CHRISTEN ZIJN OP JE WERK

Onder weg

Inspiratie
voor
reisgenoten

08 **OPINIE**

Weg met die sprong op maandagochtend

Op je werk zitten ze doorgaans niet op christenen te wachten. Je bent welkom, maar ga niet evangeliseren. Houd kerk en werk gescheiden. Geloof is immers iets van het privédoein? Christen zijn op je werk is niet makkelijk. Het is vaak alsof je tegen een muur van onwil en vooroordelen oploopt. Hoe ga je daarmee om?

12 **INTERVIEW**

'Laat maar zien wie je bent, wie je mag zijn en waar je voor leeft'

Arnoud Drop werkte in de bankwereld voordat hij in 2014 directeur van Alpha Nederland werd. Hoe kijkt hij aan tegen christen zijn op het werk? 'Ik wil niet zeggen dat je in je werk moet evangeliseren, maar verspreid de geur van Christus. Soms door te spreken, soms door te zwijgen.'

20 **OPINIE**

Kerk, blijf waar je bent

Je kunt al bij voorbaat moe worden als je nadenkt over de toekomst van jouw gemeente. Veranderdrift en vernieuwingsdrang lijken onze overlegtafels te regeren. Maar is het niet beter om eerst in vreugde omhoog te kijken? Is het niet een regelrecht wonder dat deze kerk er hier en nu al is? Waar zo gedacht wordt, ontstaat een waarderende gemeente.

28 **JEUGDWERK**

Erken de ervaring van onrecht

Jongeren kunnen allerlei problemen ervaren in het leven. Keuzestress, afwijzing, ruzie thuis, gebroken relaties... Ze hebben daarbij nog weleens het gevoel dat hun problemen niet worden erkend, dat hun onrecht wordt aangedaan. Misschien delen ze hun problemen met jou. Hoe zorg je er dan voor dat ze leren omgaan met die ervaring van onrecht?

24 **MISSIONAIR**

Tijd voor samen

'Slow down, brother', zong Douwe Bob tijdens het Songfestival. Hij verwoordde daarmee een breed levend verlangen: we zoeken rust en we zoeken het samenzijn. Maar wat heeft dat met missionair zijn te maken?

30 **WANDELEN MET GOD**

Naar de sportschool

Hans-Jan Roosenbrand heeft zich ingeschreven bij een sportschool. En dat niet alleen, hij gaat er ook regelmatig heen. Sporten is heerlijk. Hij heeft meer energie en voelt zich sterker. En hij leert er veel over de kerk.

18 **REPORTAGE**

Werken in Gods wereld

Op zondag naar de kerk en op maandag naar je werk: hoe houd je die twee werelden bij elkaar? In dit artikel vertellen enkele mensen hoe zij dat doen, waar ze tegenaan lopen en welke ruimte ze krijgen om in hun baan iets van hun geloof te laten zien.

EN VERDER:

- 05 In beeld
- 06 Praktijklokaal
- 14 Redactioneel
- 19 Nieuws
- 19 Colofon
- 22 Woordzoeker
- 24 Column Joost Smit
- 26 Stimulans
- 31 Column Dick Westerkamp

(beeld voorkant Greg Epperson/Shutterstock)

Verticaal en horizontaal

Hoe ben je christen op je werk? Hoe mooi is dat? Of: hoe lastig?

Ik heb gemakkelijk praten natuurlijk, want mijn collega's zijn allemaal christelijk. En de mensen verwachten niet anders van mij dan dat ik gelovige dingen zeg. Alhoewel dat ook zijn nadelen heeft, want als je ervoor betaald wordt, kan het allemaal zo voorspelbaar lijken. Dus ik moet ook het verschil maken. En ik stimuleer vaak anderen om ook wat te zeggen in de kerkdienst. Want wie spontaan iets inbrengt uit eigen Godservaring, heeft meestal een hoge luisterdichtheid.

Het gekke is dat bijna niemand zich daaraan waagt. Het is kennelijk toch heel spannend, zelfs tussen geloofsgenoten. Maar is de gemeente geen oefenplaats? Daar kun je leren praten.

Laatst hoorde ik iemand verzuchten dat we tijdens de kerkdienst zo weinig van elkaar merken. Laten we toch vooral meer van elkaar horen en ontvangen! Als de horizontale ontmoeting niets of weinig toevoegt aan de verticale dimensie, kun je de kerkdienst net zo goed via internet volgen. Zo belangrijk is in de kerk het echte contact tussen mensen.

Zou dat in de maatschappij veel anders zijn? Verticaal en horizontaal horen bij elkaar, als de balken van het kruis. Dat is overall zo. Juist als je God kent, kun je je collega in het juiste licht zien. Ook in een klant zie je dan de mens door Hem geschapen.

In deze editie van *OnderWeg* proberen we het dagelijkse werk te beschouwen in een wijder perspectief, en wel zo dat je daardoor ook zelf in de ruimte komt en gemotiveerd blijft. In meerdere interviews luisteren we naar mensen uit de praktijk, hoe zij geloof en werk met elkaar verbinden. Ook attenderen we op websites die je als christen op maandag echt kunnen helpen. Om met 'zin' aan het werk te gaan.

**Bas Luiten (GKv),
redacteur *OnderWeg***

Waar praat jij over tijdens de lunch?

CHRISTEN-ZIJN OP JE WERK, DE RMU ONDERSTEUNT

Christen ben je zeven dagen per week. Maar eerlijk is eerlijk, dit is soms niet gemakkelijk en gaat veel verder dan 'bidden voor je lunch'. Juist op de werkplek kom je in contact met andere overtuigingen en meningen. Een RMU-lid staat er dan niet alleen voor, maar weet zich gesteund door principiële en praktische handreikingen van zijn vakorganisatie. Bijvoorbeeld via de boekjesserie over dit onderwerp. Sluit je nu aan bij de RMU, de actieve club die zich in haar werk afhankelijk weet van de Gever van ons dagelijks brood.

Word lid op
www.rmu.nu

In beeld: Menno Bouwman

Leeftijd: 53

Woonplaats: Ommen

Kerkelijke gemeente: GKv Ommen

Gezinsomstandigheden: gehuwd, drie kinderen, waarvan één dochter nog thuis woont

Werk: samen met zijn zoon eigenaar van Autobedrijf Bouwman

>> In ons bedrijf is altijd wel wat te doen, het werkt bijna verslavend <<

1. Op wat voor manier heeft jouw geloof je leven veranderd?

Ik ben van jongs af aan christelijk opgevoed, dus mijn leven is niet echt veranderd door het geloof, maar mijn leven als ondernemer wordt er wel sterk door beïnvloed. We proberen de normen en waarden van de tien geboden altijd als uitgangspunt aan te houden, ook als dit zakelijk gezien weleens nadelig is voor ons bedrijf.

2. Welke Bijbeltekst is jou het meest dierbaar en waarom?

Ik kreeg pas van een directeur van een groot bedrijf een visitekaartje met daarop de tekst uit Prediker 11:4: 'Wie altijd op de wind let komt nooit aan zaaien toe, wie altijd naar de wolken kijkt komt nooit aan maaien toe.'

3. Wat doe je om gelukkig te zijn?

Een goede verhouding tussen werk en privé aanhouden. In ons bedrijf is altijd wel wat te doen, het werkt bijna verslavend. Er is dus altijd wel een goede reden om geen tijd vrij te maken voor andere zaken en er niet te zijn voor anderen, als het nodig is. Af en toe moet je bewust tijd vrijmaken. Je merkt dan ook dat het bedrijf gewoon doorgaat als je afwezig bent.

4. Wat is je mooiste ervaring in de kerk?

De doopdiensten van onze kinderen. En wat ik ook mooi vond, was een dienst waarin prof. Van

Houwelingen in Ommen preekte. Hij bracht eerst de groeten van zijn vrouw over en zei vervolgens dat zijn auto de weg naar Ommen wel kende, want 'het is er één van Bouwman'. Dat was een leuke reclame voor ons bedrijf.

5. Hoe probeer jij vorm te geven aan recht en gerechtigheid?

Door me te houden aan het gezegde 'wat gij niet wilt dat u geschiedt, doe dat ook een ander niet'. Het is in onze branche heel gemakkelijk om klanten die goed van vertrouwen zijn te veel te laten betalen, of iets te beloven en het vervolgens toch niet te doen.

6. Waar kunnen ze je voor wakker maken?

Slapen is heerlijk, maar een gebakken visje ook.

7. Wat is je slechtste eigenschap?

Soms kan ik wat ongeduldig en eigenwijs zijn. Het moet in ons bedrijf steeds sneller en beter voor dezelfde prijs. Daardoor neem ik soms beslissingen waar de medewerkers niet altijd gelukkig mee zijn.

8. Wat doe jij om de schepping te beschermen?

Als autobedrijf leveren we geen erg positieve bijdrage aan de schepping. Voor de winstgevendheid van ons bedrijf moeten we zo veel mogelijk auto's verkopen, wat natuurlijk een belasting is voor het milieu. Gelukkig zien we dat onze fabrikant steeds zuiniger auto's maakt, die minder schadelijke stoffen uitstoten. Zelf houden we ons als bedrijf zeer nauwkeurig aan alle milieuregels.

Collectequiz in GKv Heemse

Hoeveel collectemunten zijn er nodig voor een krat bier? Antwoord: dertig witte munten van 30 cent (de GKv Heemse kent – uiteraard – ook duurdere collectemunten). Het was één van de vragen tijdens de collectequiz. Andere vragen gingen over het doel van de collecte en over waar je mee bezig bent tijdens de collecte. De quiz werd tijdens een gemeentevond gehouden om de bedoeling en het doel van de collecte onder de aandacht te brengen. ‘Soms krijg je de indruk dat de collecte er maar een beetje bij hangt.

Het is het sluitstuk van de eredienst, alsof we op het laatste moment nog bedacht hebben dat er ook nog gecollecteerd moet worden’, aldus Ria Bolks van de liturgiecommissie. Maar de collecte hoort echt in de eredienst thuis. Vandaar dat er op deze manier aandacht voor werd gevraagd.

>> *Hoeveel collectemunten zijn er nodig voor een krat bier?* <<

Wanneer huwelijksbevestiging?

De christelijke-gereformeerde classis vroeg ernaar: hoe gaat de CGK/NGK-samenwerkingsgemeente in Hengelo om met huwelijksbevestiging in bijzondere situaties?

De gemeente had daarover al beleid geformuleerd. Dat is als volgt samen te vatten:

1. Bij een huwelijk met een niet-gelovige partner is er geen kerkelijke huwelijksbevestiging. Indien het bruidspaar dat wenst, kan er wel een korte samenkomst worden gehouden waarin voorbede wordt gedaan. Er wordt geen formulier gelezen en er worden geen vragen beantwoord. Wanneer de partner openstaat voor meer onderwijs vanuit de Bijbel wordt wel een zegen gegeven.
2. Bij een huwelijk van twee mensen die hebben samengewoond, zijn er twee mogelijkheden:
 - het stel is na gesprek tot het inzicht gekomen dat hun leefwijze beneden de maat is; in dat geval is er geen belemmering meer voor een huwelijksbevestiging;
 - het stel wil om andere redenen trouwen; dan geldt de benadering als bij 1.

Voorwaarden

Maar er zijn meer situaties denkbaar. De kerkenraad van de GKv Assen-Peelo heeft zich daarmee bezig gehouden. Wat doe je bij een huwelijk met een niet-gelovige partner of bij mensen die hertrouwen na een scheiding? De praktijk was vaak dat er op de zondag na de huwelijksdag in de kerkdienst een zegen over het huwelijk gevraagd werd. Assen-Peelo wil verder gaan: een dienst op de trouwdag zelf beleggen. Daarvoor gelden wel twee voorwaarden: er moet sprake zijn van oprecht geloof bij de ‘kerkelijke’ partner, en het moet geen pseudo-trouwdienst worden. Als daaraan is voldaan, zijn er verschillende mogelijkheden voor deze dienst:

- Een kerkdienst of samenkomst beleggen die, net als bij een trouwdienst, wordt afgekondigd.
- Een ‘orde van dienst’ volgen met enkele vaste elementen van

Hoe ga je om met huwelijksbevestiging in bijzondere situaties?
(beeld Debowsyfoto/Pixabay)

- een kerkdienst, zoals ook tijdens begrafenissen of doorde-weekse diensten gebeurt (biddag, dankdag en oudjaar).
- De trouwbijbel overhandigen met een bijbehorende toespraak.
- Het huwelijk en het echtpaar in gebed aan de HEER opdragen.

Andere gemeenten worstelen met de vraag hoe om te gaan met het huwelijk van een gemeentelid met een vluchteling die niet met papieren kan aantonen dat hij of zij niet al elders – in het land van herkomst – getrouwd is. In zo’n geval is een burgerlijk huwelijk in Nederland niet mogelijk en stuit je als gemeente op de wettelijke bepaling dat de kerk alleen huwelijken kan bevestigen die in het stadhuis gesloten zijn.

Webtip

ernstleeftink.wordpress.com/2015/04/17/een-trouwdienst-is-geen-bruidsboekje-over-de-wens-om-toch-in-de-kerk-te-trouwen

Als kerk actief in de zomerperiode

Waar ik het las, weet ik niet meer, maar het sprak me wel aan: waarom laten wij rond Pinksteren het kerkelijke seizoen eindigen? Dan begint het toch?', schrijft ds. Rob Vreugdenhil in het kerkblad van de GkV Capelle aan den IJssel Zuid-West. Waarschijnlijk in het *Nederlands Dagblad*, dat een eerdere *OnderWeg*-column van Eline de Boo plaatste, waarin zij een oproep deed om ook de zomermaanden te gebruiken voor de opbouw van de kerk. Vreugdenhil doet de suggestie om half juni een start te maken met het nieuwe seizoen, dan rust te nemen en na de vakantie volop aan de slag te gaan.

Er zijn ook andere mogelijkheden. De **NGK Eindhoven** begint alvast met een cursus pastoraat voor gemeenteleden. Twee avonden zijn al belegd, nog in juni. Twee andere volgen na de vakantieperiode. De cursus is bestemd voor wie een taak heeft in het pastoraat, voor wie binnen de eigen kring of groep het geloofsgesprek wil stimuleren, of voor wie gewoon nieuwsgierig is. Voor de cursus wordt materiaal gebruikt van het Steunpunt Gemeenteopbouw (inmiddels Praktijkcentrum).

De **NGK Ede** (Proosdijkerk) biedt tot aan de zomervakantie een vervolg aan op de catechisaties. De catechisanten kunnen meedoen aan zogenaamde *tracks*. Dat zijn workshops waarin het geloof wordt verdiept en die ongeveer anderhalf uur duren. Er zijn diverse mogelijkheden: een

De commissie Wervende gemeente in Ommen organiseert deze zomer Bijbelspeurtochten voor kinderen. (beeld Jeroen/Flickr)

creatieve track, *survival of the faithest*, een ministrycursus, alles wat je wilde weten over seks en daten, en een track van Stichting Present.

De commissie Wervende gemeente van beide **GkV's Ommen** organiseert deze zomer iets voor kinderen. Een Bijbelvakantieweek is inmiddels behoorlijk ingeburgerd in veel kerken, maar Ommen komt met een Bijbelspeurtocht. Die wordt in een periode van vier weken enkele keren georganiseerd, met als start- en eindpunt de aardbeienboerderij RozemArrie. De activiteit is gericht op kinderen die niet opgroeien met de Bijbel. Daarom is er extra aandacht voor taalgebruik en illustraties, zodat zij het ook mooi en spannend vinden.

De jaarlijkse zomerconferentie van **New Wine** (dit jaar van 23-29 juli in Biddinghuizen) wordt bezocht door veel gemeenteleden uit GkV, NGK, CGK en PKN. Dit jaar is eenheid het thema van de conferentie: 'Door de geschiedenis heen hebben wij vaak gefaald in deze eenheid. Tijdens de Zomerconferentie 2016 willen we opnieuw inhoud geven aan dit thema. Hoe kunnen wij groeien in eenheid? Wat is het? Wat weerhoudt ons ervan? En hoe kunnen we deze eenheid meer vormgeven?'

Webtip

zomerconferentie.new-wine.nl

"OnderWeg is een actuele bron van toerusting en inspiratie."

Inspiratie voor reisgenoten

Neem een proefabonnement: www.underwegonline.nl
Eerste drie maanden gratis!

OnderWeg hijgend onderweg

richting inspiratie

Christen zijn op je werk

Weg met die sprong op maandagochtend

Op je werk zitten ze doorgaans niet op christenen te wachten. Je bent welkom, maar ga niet evangeliseren. Houd kerk en werk gescheiden. Geloof is immers iets van het privédoomein? Christen zijn op je werk is niet makkelijk. Het is vaak alsof je tegen een muur van onwil en vooroordelen oploopt. Hoe ga je daarmee om?

>> De kloof tussen kerk en werk maakt dat je in twee werelden leeft. Maar heb je dan ook twee levens? <<

word je niet voor betaald en je zou er de verhoudingen mee verstoren. Bovendien is het veel te druk voor zoiets; je hebt amper tijd om elkaar te spreken.

Nu is niet alle werk gelijk. Er zijn wel dergelijke situaties waarin je de gelegenheid hebt om een gesprek te voeren. Bij de kapper wordt bijvoorbeeld altijd gepraat, dat hoort er gewoon bij. En als je iemand verpleegt, is wat je zegt of vraagt bepalend voor de sfeer. Er is ook werk waarbij je alleen je handen nodig hebt; alle ruimte dus om ergens een boom over op te zetten. Toch lijkt het vaak het beste om zo neutraal mogelijk te blijven. Want je wilt de ander respecteren en niets opdringen.

In de verpleging geldt dat zelfs als een soort code, die al in de opleiding wordt meegegeven: beperk je tot professioneel handelen, want de patiënt ligt hier niet om jouw praatjes aan te horen. Jaren geleden werd een schoonmaakster in een ziekenhuis ontslagen, omdat ze al zwabberend onder de bedden zich ontpopte als een Jehova's getuige. Dat afschrikwekkende voorbeeld doet het altijd nog: dit komt ervan als je van je werk een kerk maakt!

Horizon

Scheiding dus van werk en kerk. Heel wat christenen maken op maandagochtend een sprong over een onzichtbare kloof tussen hun kerk en hun werk. Maar voldoet dat? Neutraliteit kan heel fout aanvoelen als je een wereld van verschil ervaart tussen geloof en ongeloof, maar daar nooit iets over zegt. Schiet je dan niet tekort? Waarin ben je dan anders? Kan een goede humanist niet net zo professioneel en betrouwbaar zijn? Soms ontdek je pas na jaren samenwerken dat je collega ook een christen is. Wat raar, denk je dan, had hij dat niet eerder kunnen laten blijken? Maar hoe doe je het zelf? Die kloof tussen kerk en werk maakt dat je in twee werelden leeft. Maar heb je dan ook twee levens? Het leven is één. Natuurlijk is het goed

dat kerk en maatschappij afzonderlijk geregeerd worden, maar op beide terreinen behoren wij toe aan onze Heer Jezus Christus. De verbinding zit in ons hart. Weg dus met die sprong op maandagochtend, want wij dienen de Heer ook in ons werk. En dat is méér dan goed je best doen. Het is bezig zijn in vertrouwen en verbondenheid, met een andere horizon. Als Jezus komt in zijn koninklijke glans, wil Hij je een loon geven dat alle salarissen overstijgt!

Is dit een te hoge gedachte voor het dagelijkse leven? Welnee, het is toepassen wat je op zondag hebt gehoord. Het is bovendien je redding bij moeilijkheden en conflicten. Petrus schrijft aan werkgevers én werknemers dat ze een Heer in de hemel hebben. Hij zal ieder beoordelen en belonen naar werken. Als je hier en nu miskend wordt en onrecht lijdt, mag je je zaak aan Hem toevertrouwen. Zelfs de slaven werden op die manier gemotiveerd om hun werk primair voor God te doen, en zo voor hun bazen. Het hielp hen om trouw te blijven aan hun soms strenge meesters.

Proeftijd

Wij zijn geen slaven, maar we kunnen wel vastzitten in een systeem van beoordelingen dat steeds strakker en zakelijker wordt. Berucht zijn de bezuinigingen in de zorg. Maar ook breder geldt dat handelingen worden getimed, dat alles zo snel mogelijk moet en dat het menselijke daaronder lijdt. Maar juist daarom moet je op maandagochtend vooral niet over een kloof springen! Als je op zondag hoort dat je vrij bent, word je op maandag geen slaaf. De Geest van God houdt je hart vrij, dat is specifiek zijn werk. God heeft kinderen, geen slaven. Laat je aanvuren door de Geest, schrijft Paulus, ook als mensen tegenvallen. Het werk kan dan weliswaar zwaar zijn, de sfeer kan verzakelijken en je baan kan zelfs op de tocht staan, maar dat hoeft de manier waarop je in je werk staat niet aan te tasten. Waardering van mensen is

tekst **Bas Luiten**
beeld **Dooder/Shutterstock**

Vaak wordt gezegd: het is genoeg om gewoon goed te zijn in je werk. Wees eerlijk, handel betrouwbaar en professioneel en laat zien dat je staat voor wat je doet. Meer wordt er niet van je verwacht. Het zou hinderlijk zijn om te pas en te onpas iets gelovigs te zeggen. Daar

prettig, maar je bent er niet van afhankelijk. Een slaaf kreeg nooit een dankjewel, maar hij mocht zich gemotiveerd weten door zijn Heer in de hemel. Dit leven is een proeftijd. Of je nu over veel of weinig gesteld bent, of nog ergens voor studeert, de Heer wil zien wie je bent. Door alles heen denkt Hij aan de aanstellingen die Hij straks op de nieuwe aarde wil doen. Welke knechten zullen daarvoor in aanmerking komen? Als je daaraan denkt, is er een nieuwe, beloftevolle dimensie in je leven. Daar hoef je geen topfunctie voor te hebben, want alle werk, ook van de huisvrouw of -man, komt daardoor in het licht van het komende koninkrijk te staan.

Slavinnetje

Er is meer. Een christen is niet alleen verbonden met Christus als koning, maar ook met Christus als priester. Het lijkt erop dat die gedachte wat minder leeft. Je hoort mensen geregeld zeggen: 'Jezus is mijn koning', maar bijna niemand zegt: 'Jezus is mijn priester.' Ook onze kerkliederen bieden weinig mogelijkheden om Hem als hogepriester te bezingen. Toch belijden wij dat Jezus bij zijn hemelvaart niet alleen als koning naar zijn troon ging, maar ook als hogepriester naar zijn heiligdom. Hij vervult daar nu zijn dienst, zoals eeuwenlang bij wijze van afspiegeling te zien was in het heiligdom op aarde.

Een priester houdt de lijn open tussen God en mensen. Hij brengt God bij de mensen en de mensen bij God. Centraal daarin staat het offer, dat eeuwenlang werd afgebeeld en dat Christus eens en voor altijd heeft volbracht. In zijn men-

>> Is dit een te hoge gedachte voor het dagelijkse leven? <<

Neutraliteit kan heel fout aanvoelen als je een wereld van verschil ervaart tussen geloof en ongelooft, maar daar nooit iets over zegt.

selijke lichaam brengt Hij dat offer zichtbaar voor de Vader, met de littekens er nog in. Hij bedekt daarmee onze schuld en ongerechtigheid. Steeds opnieuw is Hij daartoe bereid, met geen andere bedoeling dan dat wij nu ook naderen tot God, met heel ons leven.

Als christenen ontvangen wij hiermee een buitengewoon voorrecht, schrijft Petrus. En in één adem benoemt hij dat we hierdoor zelf priesters worden, om op onze plek de lijnen open te houden tussen hemel en aarde, tussen God en mensen. Christus is daarop uit, in ons, door zijn Geest.

Al in het Oude Testament lezen we hier verrassende voorbeelden van. Als de koning van Babel Daniël en zijn vrienden ontvoert om hen op te voeden als zijn dienaren, maakt hij ook kennis met de God van Daniël. Die krijgt hij er automatisch bij, om zo te zeggen. Vervolgens

gebeuren er dingen van hogerhand, waarbij Daniël kan vertellen over de allerhoogste God.

Bij Jozef gaat het net zo. Als Potifar hem koopt als slaaf, komt in zijn bedrijf de sfeer van de Heer. In de gevangenis gebeurt dat opnieuw, tot bij de farao toe. Waar Jozef is, daar is God ook, daar komen kansen en openingen voor de mensen om te delen in het heil.

Naäman kwam op het spoor van Israëls God door een ontvoerd slavinnetje. Door een enkele opmerking deed zij de poort naar het leven voor hem open. Zo eenvoudig kan het zijn. Wie jou in dienst neemt, krijgt jouw God erbij. Je wordt ter plekke een contactpersoon tussen hemel en aarde.

Hoe dat werkt? Geen idee. Dat wisten Jozef en Daniël ook niet. Maar het gebeurde, doordat zij hun werk deden met God. En ze baden erom. Van Daniël en

zijn vrienden staat opgetekend hoe zij God smeekten om een openbaring, en hoe zij Hem daar uitvoerig voor dankten. Zo'n gebed is voluit priesterlijk. Geen spoor van neutraliteit is hierbij te bekennen. Ze waren voortdurend alert op de kansen die God geeft.

Schaars

Wat als er geen schokkende of opzienbarende dingen gebeuren, die een gesprek uitlokken of kansen geven om iets te zeggen? Dan nog zit het priesterlijke in je. Je kunt bidden voor je collega's en God vragen om een opening. Je kunt je in stilte afvragen hoe gelukkig al die anderen zijn. Misschien krijg je de kans om dit iemand ook eens echt te vragen.

Als je belangstelling oprecht is, maak je met een vraag niet zo gauw brokken. Een vraag uit een oprecht hart kan wonderen doen. Alleen al omdat er zo enorm veel eenzaamheid is. Mensen doen zaken, maar ze hebben geen oog meer voor elkaar. Aandacht wordt schaars, terwijl iedereen daar behoefte aan heeft. Soms hoeft je maar een vraag te stellen en is het alsof je de kurk van een fles hebt gehaald. Dat geldt ook voor de zorg. Ik geloof niet in die neutrale opstelling. Uiteraard moet je professioneel zijn, maar het is wezenlijk

voor de medische zorg om oog te hebben voor de mens, en niet alleen voor het lichaam. Je mag kijken met de ogen van een priester, bij wie de ander met zijn lijden terecht kan. 'Vindt u het moeilijk om ziek te zijn?' Het is een eenvoudige vraag, die je stellen kunt tijdens het leggen van een verband. En dan goed luisteren en waardevol reageren. Want het moment is bijzonder. Die ander vroeg niet om een christen aan zijn bed, maar God, die alle dingen regeert, zorgde voor deze ontmoeting. Wat zou Hij daarmee willen? Je ontdekt het als je een opening biedt.

Dit principe geldt overal waar mensen jou ontmoeten, ook in de straat en op de sportvereniging. Steeds is daar de vraag: waarom brengt God hem of haar op mijn weg? Welke opening wil Hij hier geven? En zie je die ander wel?

Boterhammen

De priester brengt God dank voor zijn trouw en goede gaven. Hij dankt God voor zichzelf en voor anderen. En hij gaat daarmee door als anderen zwijgen. Want die dank komt God toe, vanuit heel de schepping. De tijd ligt niet heel ver achter ons dat een huisvader, als priester in zijn gezin, in een restaurant om een moment stilte vroeg aan de mensen aan omringende tafeltjes, zodat

hij een zegen kon vragen over de maaltijd. Soms las hij dan ook nog voor uit de Schrift. In onze dagen is dat haast onvoorstelbaar; het zou irritatie oproepen en als grensoverschrijdend worden ervaren. Het zij zo. Maar betekent dat dat we ook niet meer een stil gebed kunnen uitspreken in een restaurant of kantine? Het lijkt erop dat christenen die conclusie voor zichzelf trekken. Een veelgehoord argument daarbij is dat ze in al die herrie niet rustig kunnen bidden. Maar het gaat niet om lengte of rust, de vraag is of je God wilt danken waar anderen bij zijn. Nergens was er zo veel herrie als vroeger op een veemarkt. En toch zag je de mannen even achter de pet gaan, om God te danken voor hun boterhammen.

Priesters houden de lofprijzing gaande, juist als anderen ermee ophouden. Zo zijn we het zout van de aarde. Als in Sodom tien priesters hadden geleefd, was de stad niet verwoest. Dan was daar de weg tussen hemel en aarde open gebleven. Christen zijn op je werk en overal, is het niet een geweldig avontuur? Want Jezus zelf houdt de lijnen nog open. Als je oog hebt voor je naaste, krijg je Hem te zien.

Bas Luiten is predikant van de GKv Amersfoort-de Horsten en redacteur van *OnderWeg*.

Webtips

- www.cgm.nl/home
De website van cGMV, vakorganisatie voor christenen, met veel aandacht voor verschillende leeftijden en beroepsgroepen.
- www.christenzijnopjwerk.nl, www.spoorchristenen.nl en www.bedrijfsgebed.nl
Drie aan elkaar gelinkte websites om christenen op hun werk te ondersteunen en te motiveren. Christenzijnopjwerk.nl biedt onder meer de nodige literatuurtips en op Spoorchristenen.nl is een uitleg te vinden hoe je in een middagpauze een Alphacursus kunt geven.
- www.geloofinjewerk.nl
Een website met een keur aan relevante artikelen, waaronder een artikel over passief en actief getuigen (www.geloofinjewerk.nl/2010/06/07/12-manieren-om-te-getuigen-zonder-je-baan-te-verliezen).

Leestips

Stefan Paas, *Vreemdelingen en priesters. Christelijke missie in een postchristelijke omgeving*, Zoetermeer (Boekencentrum), 2015. Zie met name hoofdstuk 5.

Agendatip

Op 6 november 2016 vindt de themazondag voor christen zijn op het werk plaats. Zie www.christenzijnopjwerk.nl/themazondag.

***Arnoud Drop, directeur Alpha Nederland,
over christen zijn op het werk***

‘Laat maar zien wie je bent, wie je mag zijn en waar je voor leeft’

Arnoud Drop werkte in de bankwereld voordat hij in 2014 directeur werd van Alpha Nederland. Hoe kijkt hij aan tegen christen zijn op het werk? ‘Ik wil niet zeggen dat je in je werk moet evangeliseren, maar verspreid de geur van Christus. Soms door te spreken, soms door te zwijgen.’

tekst **Leendert de Jong**

Het kan raar gaan met internet. Je tikt in ‘christen zijn op het werk’. Je vindt diverse websites, met bovenaan de site over een speciale themazondag later dit jaar. Daaronder staan websites met boeken. Vervolgens stuit je op een filmpje van een bekende, Jan Bakker, eerder directeur van Alpha Nederland. Op een indringende manier beeldt hij een aantal visies op christen zijn op het werk uit.

Zijn toelichting volgt een paar dagen later. Het filmpje is, vertelt Bakker, alweer enkele jaren oud. Bovendien is hij door zijn jobwisseling van Alpha Nederland naar Alpha Europa wat van het thema weggegroeid. Maar hij kent

iemand die er, ook door eerder werk in de financiële sector, een visie op heeft: Arnoud Drop, sinds 2014 directeur van Alpha Nederland. Drop zetelt in Driebergen. *OnderWeg* spreekt met hem.

Christen zijn op het werk. Als jij, nu werkzaam bij een christelijke organisatie en daarvoor in de financiële wereld, dit hoort, wat zeg je dan?

‘Een paar dingen. De geur van Christus verspreiden. Jezus leven. En eigenlijk is het breder: alles wat je op zondag in de kerk of in je kring meemaakt, is bedoeld als toerusting voor het dagelijkse leven, voor je werk, welk werk dat ook is. Christen zijn op je werk, dat is de

wedstrijd, en op zondag train je ervoor. Je kunt je zelfs afvragen of werk een apart thema is. Is het niet hetzelfde als of vergelijkbaar met christen zijn als je winkelt, of waar je ook maar bent? Op alle plekken gaat het niet primair om wat jij er kunt halen, maar om: wie ben jij, wat kun jij geven, ben je vriendelijk naar anderen en – ten diepste – wat zijn de kansen om iets met anderen te delen?’

Leeft dit thema?

‘Jazeker. Een voorbeeld: in mijn gemeente, de NGK Maassluis, denken we na over hoe we ons missionair gemeente zijn kunnen invullen. In dat

verband werd gezegd: kunnen we gemeentelieden niet toerusten om missionair te zijn in het gewone leven, door te praten over christen zijn op het werk? Zoiets is een eerste stap. Ook breder hoor je de urgentie van het thema, bijvoorbeeld van christenen die een leidinggevende functie hebben. Stel dat je leiding moet geven aan een reorganisatie: hoe werkt dat dan? Of stel dat je veel met klanten praat: let jij dan op aanhaakmomenten om iets te delen van wie jij bent?’

Is wat jij zegt niet erg idealistisch? Je kunt ook zeggen: ‘Ik ben christen, maar als ik werk, ben ik er primair om te werken. Ik doe dat zo goed mogelijk en ja, dat is het wel.’

‘Ik weet niet of dat echt een andere lijn is. Ik wil niet zeggen dat je in je werk moet evangeliseren. Wat ik wil zeggen is: verspreid de geur van Christus. Soms door te spreken, soms door te zwijgen of alleen vriendelijk te zijn en soms inderdaad door gewoon goed je werk te doen.’

Dat laatste is dan voldoende, vind je?

‘Ja, ik heb dat bij de bank ook gedaan. Ik was daar best ambitieus. Maar ook dan zijn er momenten dat je kunt laten zien of horen: ambitieus zijn is niet een doel op zich. Het is gewoon goed om je talenten te ontwikkelen en niet te begraven. Het is goed om je bedrijf of klanten te dienen, tot bloei van de samenleving.’

Aan welke Bijbelgedeelten denk jij als het om dit thema gaat?

‘Aan de gelijkenis van de talenten. Aan de tekst: wees altijd bereid verantwoord af te leggen van de hoop die in je is. Aan de opdracht van Jezus: ga de wereld in en maak alle volken tot mijn discipelen. En aan zijn belofte: Ik ben met je, altijd. Zulke teksten kun je concreet maken, bijvoorbeeld door een dag

Arnoud Drop: ‘Je hoort de urgentie van dit thema, bijvoorbeeld van christenen die een leidinggevende functie hebben.’ (beeld Alpha Nederland)

te beginnen met gebed. Je zou kunnen bidden: “Heer, wat bent U vandaag met mij van plan? Waar bent U mee bezig en mag ik daaraan meewerken?”

Je hebt in de bankwereld gewerkt. Hoe ging dat daar, toegespitst op christen zijn op het werk?

‘Ik ben een aantal jaren kantoordirecteur geweest. Dan praat je veel met klanten. In zulke gesprekken komt vaak hun hele financiële hebben en houwen voor je te liggen. Meestal ziet dat er gelukkig goed uit, maar regelmatig is dat niet zo. Dan ligt door overlijden of door

>> *‘Christen zijn op je werk, dat is de wedstrijd, en op zondag train je ervoor’* <<

een scheiding alles overhoop en staan mensen aan het begin van een nieuwe start. Soms dacht ik dan: wat gun ik jou dat je Jezus leert kennen! Mijn ervaring is dat er best vaak aanknopingspunten

Dromen

Hoe zou het zijn als...? Het is een bekende vraag, die vaak gesteld wordt door mensen die durven dromen. In de nu gebruikte formulering past de vraag vooral bij pioniers, bij visionairs die buiten de lijntjes denken en bruisen van ideeën die ze graag gerealiseerd zien.

Hoe zou het zijn als...? Aan die vraag moest ik denken na lezing van de *OnderWeg* van 28 mei, over missionair zijn, over 'acteurs in Gods grote verhaal'. De rode draad: je bent gekend, dát is je identiteit. Kom daarvoor uit: dit zijn mijn manieren, dit ben ik, christen in een samenleving waarin ik deel ben van een minderheid. Na lezing dacht ik: hoe zou het zijn als zovelen inderdaad voor die identiteit gaan staan?

>> Durf je te staan voor wat je onverdiend kreeg? <<

Waarom dit dromenverhaal? Omdat ik al langer aan dezelfde vraag denk als het om Europa gaat. Hoe zou het zijn als Europa, te midden van immense problemen, staat voor zijn identiteit en dat laat merken ook? Misschien denk je: wat krijgen we nou, gaat hij hier een pleidooi voeren voor een sterker Europa? Nee. Waar het mij vooral om gaat, is dat ik met terugwerkende kracht aandacht vraag voor uitspraken van paus Franciscus over Europa. Die uitspraken raakten mij. De paus droomt van 'een Europa dat (...) armen broederlijk bijstaat', een Europa 'waar het geen misdaad is om een migrant te zijn', een Europa 'waarvan men niet kan zeggen dat haar inzet voor de mensenrechten haar laatste utopie was'.

Natuurlijk zijn uitspraken als deze deels politiek. Tegelijk raken ze de kern van waar het in ons geloof en ook in onze identiteit om gaat: durf je als individu, gemeente en ja, ook als Europa te staan voor wat je onverdiend kreeg – Europa in de historie, 'acteurs in Gods grote verhaal' uit genade?

Nu ik toch even balanceer op het koord tussen politiek en kerk: er is nog een punt van overeenkomst. Beide, een kerkelijke gemeente en Europa, hebben baat bij een wijze raad van oudsten, die op een dienende, daadkrachtige manier richting geeft en staát voor wat wezenlijk is.

**Leendert de Jong (GKv),
hoofdredacteur *OnderWeg***

zijn om te vragen: "Hoe voel jij je nu? Zie je het zitten om zo'n nieuw begin te maken? En wat troost jou op zulke momenten?" Kijk dan maar waar zulke vragen toe leiden.'

Maar als ik jouw regiodirecteur was, zou ik zeggen: hier betaal ik jou niet voor.

'Nee, dat zegt een regiodirecteur niet. Die heeft belang bij tevreden klanten! En als deze mensen naar huis gaan met een goed gevoel – omdat ze niet alleen een medewerker hebben gesproken, maar een ontmoeting met een mens hebben gehad – dan is dat ook voor de werkgever heel goed. Waarom zou je met je klanten wel over voetbal kunnen praten, maar niet over diepere zaken als het geloof en waar jij je hoop op vestigt? Wat mij betreft gaat het hierbij om getuigen, niet om overtuigen!'

>> *'Hier bij Alpha werk ik niet méér in Gods koninkrijk dan toen ik bij de bank werkte'* <<

Toch komt het voor dat collega's pas bij een vertrek, na een aantal jaren samenwerken, horen dat iemand christen is.

'Ja. Zoiets vind ik wel gek. In de ontmoeting met mensen in al die jaren komt toch wel een keer aan bod wie jij bent en waarom je bent wie je bent? Natuurlijk is de manier waarop je zo'n moment benut voor iedereen verschillend. Maar als collega's pas na jaren horen dat je christen bent, denk ik dat er momenten zijn geweest waarop je een kans hebt laten liggen. Tegelijk wil ik ook waarschuwen voor het andere uiterste, dat je al bij een eerste contact over Christus begint!'

Hoe zou het komen dat die schroom er toch vaak is?

'Ik denk dat het voortkomt uit de gedachte: als ik iets over het geloof zeg, schrikt dat af. Of misschien zijn we bang voor negatieve reacties. Het is veel makkelijker om op maandag bij het koffieapparaat iets te zeggen over voetbal dan over je kerk of je Alphaweekend. Toch denk ik: laten we niet zo bang zijn. In de jaren bij de bank merkte ik bij collega's juist vaak wat jaloersheid: dat jij iets hebt wat houvast geeft, dat jij een passie hebt. Voor zoiets hebben ze respect. Velen missen dat.'

Hoe merkte je dat?

'Bijvoorbeeld toen ik wegging en naar Alpha vertrok. Zo'n overgang betekent een lager salaris en het wegvallen van bijvoorbeeld hypotheekvoordelen. Als je dan toch gaat, denken mensen: hoe kan dat, waarom doet hij dit? Dat leverde gave gesprekken op.'

Wat is voor jou een kernwoord in hoe je christen bent op het werk?

'Ik denk dat dat het woord "relatie" is. Dat betekent dat mensen om je heen geen object (voor evangelisatie) zijn, maar mensen van vlees en bloed, waar jij iets mee hebt. Bovendien raakt die gedachte van relatie ook jezelf. Je bent een mens gericht op relaties. Je bent een mens met een identiteit. En die identiteit is niet je werk of je carrière. Het gaat erom wie jij ten diepste bent. Waar lach je om? Waar huil jij om? Als je dat beseft, kun je vanaf het begin duidelijk zijn. Vanaf het begin wisten mijn leidinggevenden wie ik was. Ik heb gezegd: "Jullie willen in mij investeren. Ik hoop die investering zo goed mogelijk te gebruiken in het belang van de organisatie en van de klanten, maar er komt een dag en dan ga ik weer weg!" Waar ik overigens tegen ben, is het maken van een onderscheid tussen

Waarom zou je onderscheid maken tussen werken in Gods koninkrijk bij een christelijke organisatie of een kerk en een 'normale' baan? Gods koninkrijk raakt net zo goed die normale baan. (beeld KieferPix/Shutterstock)

werken in Gods koninkrijk bij een christelijke organisatie of een kerk en een "normale" baan. Gods koninkrijk raakt net zo goed die normale baan. Hier bij Alpha werk ik niet méér in Gods koninkrijk dan toen ik bij de bank werkte.'

Terug naar je vraag: ja, bidden is heel belangrijk. Maar ik denk wel: het plan van God met deze wereld is dat Hij door zijn kerk zichtbaar wordt. Ik ben onderdeel van zijn kerk. Dus zou ik christen zijn op het werk zeker niet willen beperken tot gebed.'

Alpha op de werkplek

Samen met collega's doorpraten over het geloof? Er zijn werkplekken waar dat gebeurt in de vorm van een Alphacursus. Een andere goede mogelijkheid is dat je samen met collega's zoekt naar een Alpha bij je in de buurt. Een Alphacursus is volgens de organisatie namelijk het meest effectief binnen een gemeenschap waar mensen na de cursus opgevangen kunnen worden. Voor meer informatie, ook over nieuwe Alphafilms die kunnen worden ingezet: www.alphanederland.org.

Je komt rond dit thema ook deze gedachte tegen: een christen mag zich in Christus een priester weten, dus kan alleen het bidden voor collega's al heel belangrijk zijn.

'Dat is zo. En nu je het bidden noemt: een vraag die je vaak hoort, is of je op het werk moet bidden bij het eten. Ik heb dit bij de bank bewust niet gedaan, omdat het toch wat ongrijpbaar is voor mensen om je heen. En omdat ik zelf voelde: als ik dit nu doe, ben ik meer bezig met de mensen om me heen dan dat het gaat om mijn relatie met God. Het gekke is dat mensen mij er wel naar vroegen: "Wil je niet een momentje?"

Heeft wat hiervoor gezegd is niet in zich dat 'goed christen zijn op het werk' toch een 'moetje' wordt, een soort gebod?

'Als je christen zijn op het werk ziet als agendapunt, dan voelt het inderdaad als een (te) grote opdracht. Dan wordt het een moeten. Maar als je het interpreteert als: laat maar zien wie je bent, wie je mag zijn en waar je voor leeft, dan is het geen last, maar hoort het gewoon bij het leven. Bij jouw leven.'

Leendert de Jong (GKv) werkt in de media en is hoofdredacteur van *OnderWeg*.

‘Als we die mevrouw nu van de beademing halen, geven we God dan nog wel de gelegenheid om een wonder te doen?’

Werken in Gods wereld

Op zondag naar de kerk en op maandag naar je werk: hoe houd je die twee werelden bij elkaar? In dit artikel vertellen enkele mensen hoe zij dat doen, waar ze tegenaan lopen en welke ruimte ze krijgen om in hun baan iets van hun geloof te laten zien.

tekst **Heleen Sytsma-van Loo**

‘Ik heb weleens een appje gestuurd naar een collega die een kankeronderzoek moest ondergaan met de tekst: ik bid voor je.’ Aan het woord is Louise de Blécourt (52). Ze is regiosecretaresse bij Kwintes in Amersfoort, een ggz-instelling, en voelt zich daar als een vis in het water. ‘Ik vond de baan via een banenmarkt op een moment dat ik erom zat te springen’, vertelt ze. ‘Ik heb dat echt als leiding ervaren.’ Inmiddels werkt ze er negenhalf jaar.

De Blécourt: ‘Ik ben bewust bezig met hoe ik christen ben op mijn werk, en heb ervoor gekozen om niet te evangeliseren tenzij expliciet wordt gevraagd naar wat ik geloof en waarom.’ Ooit reageerde een collega verbaasd toen ze vertelde dat ze christen is; die had een

beeld van christenen als heel teruggetrokken mensen. ‘Dat zijn momenten waarop het goed uitkomt om iets te delen van hoe ik in het leven sta. Maar wat ik over het algemeen probeer te doen, zijn twee dingen: vertellen waar ik naast mijn werk mee bezig ben en door mijn houding en gedrag anderen zo veel mogelijk tot hun recht laten komen. Mijn werk is een dienstbare functie in een dienstbare organisatie. Ik zie het echt als de plek waar God mij heeft neergezet. Ik zou niet zo gauw bij de Gamma of zo willen werken. Niets mis met de Gamma – ik haal er zelf ook mijn verf – maar in een maatschappelijke organisatie als Kwintes, die iets betekent voor de samenleving, ben ik beter op mijn plek.’

Spanningen of gewetensnood vanuit haar christen zijn ervaart Louise nauwelijks in deze functie. ‘Waar ik wel erg op probeer te letten, is hoe er over anderen gesproken wordt. Als er geroddeld wordt, wil ik de negativiteit omkeren en respectvol en eerlijk zijn over anderen, ook al lukt dat niet altijd. Bidden voor mijn eten doe ik op het werk niet. Het zou op zich wel kunnen, maar ik neem die ruimte niet. Ik kies ervoor om op andere momenten in alle rust naar God toe te gaan.’

Kindje

‘Als iemand sterft, dan zie je dat direct: de ziel is eruit. Dan gaat weleens door mij heen: die heeft nu zijn bestemming bereikt.’ Wouter Bondt (36) is

Louise de Blécourt: 'Ik heb ervoor gekozen om niet te evangeliseren tenzij expliciet wordt gevraagd naar wat ik geloof en waarom.'

verpleegkundige op de intensive care en de spoedeisende hulp. Hij is in dienst van het ministerie van Defensie, maar werkt een groot deel van de tijd in een regulier ziekenhuis in Tilburg. Gemiddeld eens in de anderhalf jaar gaat hij een aantal maanden als militair mee op missie. Zo was hij drie keer in Afghanistan en voer hij mee op een antipiraterij-schip in de Golf van Aden. Komend najaar wacht hem opnieuw zo'n marinemissie.

Bondt: 'Als er een team wordt gevormd om uitgezonden te worden, is mijn strategie om vanaf dag één duidelijk te zijn: ik bid voor mijn eten. Om één of andere reden heerst er bij Defensie toch een wat minder christelijk sfeertje en als ik zelf dan niet consequent ben met zoiets, dan wordt het heel moeilijk om als christen nog serieus genomen te worden.'

In Kandahar en in kamp Holland maakte hij moeilijke dingen mee. 'Met twee IC-bedden en één operatiekamer moet

je soms onmogelijke keuzes maken als het om het opnemen van burger-slachtoffers gaat: wie behandel je wel, wie niet? Dat beslis je zo professioneel mogelijk en die beslissing leg je dan bij God neer. Maar soms lijkt God wel ver weg. Als je ervoor hebt moeten kiezen om een kindje van twee maanden dood te laten gaan, gaat wel door je heen: wat doe ik hier?'

'Ik bezoek er op zondag altijd de diensten, met voorgangers van allerlei pluimage, en neem dan ook collega's mee. Je hebt het nodig om even naar boven te kijken', vervolgt Bondt. 'Met het team hebben we afgesproken: wat we tijdens uitzendingen meemaken, dat laten we daar. Over wat je in die context doet en besluit, kun je van een afstand niet oordelen.'

Beademing

Ook in het ziekenhuis in Tilburg liggen leven en dood soms dicht bij elkaar.

'In situaties waarin een jong iemand hersendood is en er beslissingen worden genomen over transplantatie van organen, ervaar ik dat altijd als heel bijzonder: dankzij het sterven van die ene kunnen anderen in leven blijven.

>> 'Waar ik erg op probeer te letten, is hoe er over anderen gesproken wordt' <<

God is vaak heel concreet aan het werk door wat wij bedenken en besluiten en door onze handen, die het uitvoerende werk doen.'

Wouters collega's weten dat hij christen is. Het komt zo af en toe ter sprake, ook omdat hij in zijn woonplaats Best gemeenteraadswerk doet voor de ChristenUnie. Dat levert gespreksstof op over hoe de wereld eruit ziet en hoe je daartegenaan kijkt. Verder probeert hij vooral iets van zijn levensovertuiging te laten zien door enthousiast, aandachtig en niet alleen maar zakelijk met patiënten en familie om te gaan. 'Op mensen die met een simpel kuchje naar de spoedpost komen kun je mopperen dat ze eigenlijk naar de huisarts had-

Wouter Bondt, hier in Kandahar: 'God is vaak heel concreet aan het werk door wat wij bedenken en besluiten en door onze handen, die het uitvoerende werk doen.'

Jan Sonneveld: 'Mijn motivatie? Van leiders betere leiders maken.'

den moeten gaan, maar je kunt ze ook vriendelijk te woord staan en helpen. Dat maakt wel verschil. En als er bij een sterfbed geen naaste familie is, probeer ik, meer nog dan anders, persoonlijke aandacht te hebben voor de patiënt.' Op de IC krijgt Bondt natuurlijk te maken met beslissingen rond het levenseinde. 'Soms is het echt beter om niet meer verder te gaan met medisch

>> 'Als je ervoor hebt moeten kiezen om een kindje van twee maanden dood te laten gaan, gaat wel door je heen: wat doe ik hier?' <<

handelen, terwijl dat technisch gezien nog wel mogelijk is. Al aarzel ik wel eens: als we die mevrouw of meneer nu van de beademing halen, geven we God dan nog wel de gelegenheid om een wonder te doen? Het is me ooit overkomen dat ik verwachtte een patiënt de volgende dag niet meer levend terug te zien, maar dat mijn collega's me toen ik terugkwam vertelden dat hij al van de IC naar een gewone verpleegafdeling was gebracht. God grijpt soms op een wonderbaarlijke manier in, buiten ons om, maar vaak ook door ons werk. Ik kan daar niet bij met mijn verstand. Ik laat dat aan God over en doe met de gaven die ik van Hem gekregen heb zo goed mogelijk mijn werk.'

Aangeschoten wild

Jan Sonneveld (33) is als speechschrijver in dienst van het ministerie van Infrastructuur en Milieu. Hij schrijft speeches voor onder anderen minister Melanie Schultz van Haegen. En begin dit jaar deed hij dat ad interim ook voor minister-president Mark Rutte. 'Mijn motivatie? Van leiders betere leiders maken', vertelt hij. 'Ik ben op het minis-

terie op mijn plek, omdat ik een sterke drive heb om bij te dragen aan hoe het er in de wereld aan toe zou moeten gaan. Ik weet dat de wereld Gods wereld is, waar we zuinig op moeten zijn. Mijn functie zie ik daarom als een bevoorrechte positie.'

Als speechschrijver zit hij aan tafel met bewindslieden en kruipt hij als het ware in hun huid. Soms zijn de gesprekken heel persoonlijk en kan hij tot op zekere hoogte invloed uitoefenen. Zelf is hij geen lid van een politieke partij, maar als christen hanteert hij soms andere waarden en normen dan de VVD-minister voor wie hij momenteel werkt. Schuurt dat dan nooit? 'Je moet die verschillen niet uitvergrooten. Wat je op het NOS-journaal krijgt voorgeschoteld, is nogal gepolariseerd. In de praktijk zijn de standpunten soms een stuk minder uitgesproken dan in het openbaar. Maar oké, een brug bouwen is over het algemeen redelijk waardenvrij, terwijl 130 rijden op de snelweg dat veel minder is. En in de tijd dat ik voor minister-president Rutte werkte, speelde de Turkijedeal. Dat was niet mijn onderwerp, maar ik heb er wel heel dichtbij gestaan. Op dat soort momenten voel ik het wel als mijn missie om nuance aan te brengen, al lukt dat niet altijd.'

In het verleden, toen hij nog voor toenmalig staatssecretaris Wilma Mansveld werkte op hetzelfde ministerie, was er een periode waarin Sonneveld het gevoel had dat er meer dan anders een beroep op zijn christen zijn werd gedaan. 'Zij was op een gegeven moment aangeschoten wild in de Fyra-affaire en had het daarnaast in haar privéleven heel zwaar. Dan kun je als christen je eigen handelen spiegelen aan dat van Jezus en in de harde politieke wereld een menselijk gezicht voor iemand zijn.'

Heleen Sytsma-van Loo (GKv) is neerlandicus en vertaler, en redacteur van *OnderWeg*.

Nieuws

Ds. S. Cnossen overleden

Op 19 mei is ds. S. Cnossen (86) overleden. Hij was emeritus predikant van de GKv Ureterp en diende daarvoor vanaf 1962 de kerken van Siegerswoude-Frieschepalen, Vollenhove-Kadoelen, Hoogkerk en Heemse.

Ds. Hempenius van GKv naar PKN

Ds. Evert Jan Hempenius (55) gaat over naar de PKN. Hij sluit zich aan bij de Joriskerk (Gereformeerde Bond) in Amersfoort. Tot 2012 was hij predikant van de GKv Barneveld-Voorthuizen. Zijn losmaking van deze gemeente en zijn beroepbaarstelling leidden niet tot een verbintenis met een nieuwe gemeente. Vóór zijn predikantschap in Barneveld was hij verbonden aan de GKv Harlingen. In een brief aan zijn laatste gemeente zegt Hempenius in de GKv 'onvoldoende draagvlak' voor zijn prediking te ervaren. Hij signaleert dat in zijn contacten met diverse gemeenten het persoonlijke geloof, de invulling van de prediking en de catechese nauwelijks meer ter sprake kwamen. Hij ziet dat als tekenen dat de GKv in een 'diepe geestelijke crisis' verkeren.

Van Bekkum wordt GKv-predikant

Koert van Bekkum wordt binnen de GKv predikant met een bijzondere opdracht. Hij is sinds 2012 universitair docent Oude Testament aan de TU Kampen, maar anders dan veel van zijn collega's had hij niet de status van predikant, omdat hij voor zijn benoeming tot docent werkzaam was in de journalistiek. Hij wordt verbonden aan zijn thuisgemeente, de GKv Amersfoort-West.

Komen en gaan

Verbonden aan de GKv Grijpskerk-Niezijl: kandidaat P.K. van de Kamp (Kampen).
Beroepbaar: ds. R.C. Vellinga, tot voor kort verbonden aan de GKv Hasselt; dsroelofcv@gmail.com, 038 4772510.

Ds. A.M. van Leeuwen neemt op 19 juni wegens emeritering afscheid van de NGK Dronten. Hij werd in 1977 predikant van de NGK Vlaardingen. Daarna diende hij de gemeente van Deventer. Sinds 1990 is hij verbonden aan de gemeente van Dronten. Voor de Stichting Evangelische Toerusting Afrika en Azië heeft hij gedoceerd aan theologische opleidingen in de Centraal-Afrikaanse Republiek en Kameroen.

Ds. H. Hoksbergen (GKv Putten) kan door ziekte zijn werk slechts beperkt verrichten. Daarom moet hij alle preekafspraken buiten zijn eigen gemeente voor de rest van het jaar afzeggen.

Kernredactie

Ad de Boer (hoofdredacteur), Johanne de Heus (beeldredacteur), Leendert de Jong (hoofdredacteur), Peter Hommes, Pieter Kleingeld, Erik Koning (eindredacteur), Jordi Kooiman (eindredacteur), Bas Luiten, Heleen Sytsma-van Loo, Jolyn van Varik-Nijssink.

Brede redactie

Kernredactie plus Rob van Houwelingen, Hans Schaeffer, Peter Strating, Hans Vel Tromp.

Medewerkers

Eline de Boo, Han Hagg, Simon Kadijk, Myriam Klinker-De Klerck, Jan Kuiper, Roel Kuiper, Almatine Leene, Wim van der Linde, Embert Messelink, Jan Mudde, Maurits Oldenhuis, Anko Oussoren, Hans-Jan Roosenbrand, Wolter Rose, Wim van der Schee, Karen Scheele, Joost Smit, Paul Smit, Esther Spiering-de Hek, Karel Smouter, Jeroen Sytsma, Daniël Timmerman, Roel Venderbos, Maarten Verkerk, Ronald Westerbeek, Dick Westerkamp, Jeanette Westerkamp-Stegeman, Peter Wierenga.

Redactieadres

't Hazeveld 115, 3862 XA Nijkerk, 033-750 67 87, redactie@onderwegonline.nl.

Lezersservice

Voor abonnementen, adreswijzigingen, opzeggingen en bezorgklachten: Nico Schenk, Droogoven 7, 3961 EW Wijk bij Duurstede, 0343-57 50 27, administratie@onderwegonline.nl.

Audio

OnderWeg is beschikbaar in gesproken vorm bij de Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden (CBB). Neem voor meer informatie contact op met de CBB: 0341-565499.

Abonnementsprijzen

Jaarabonnement: € 46,- (studenten € 23,- / Europa € 85,- / buiten Europa € 115,-).

Abonnement OnderWegOnline: € 37,50.

Proefabonnement: drie maanden gratis.

Neem voor het afsluiten van een abonnement contact op met de lezersservice (zie hierboven) of vul uw aanvraag online in op www.onderwegonline.nl.

IBAN: NL89INGB0000404945 t.n.v. Gereformeerde Persvereniging OnderWeg te Wijk bij Duurstede.

Persvereniging

OnderWeg is een uitgave van de Gereformeerde Persvereniging OnderWeg.

Informatie: Marga van Gent-Petter (secretaris), persvereniging@onderwegonline.nl.

Bestuur Persvereniging

Bernard Bos, Marga van Gent-Petter, Krijn de Lange, Aad Lootens, Ale Sierksma, Hillie van de Streek.

Adverteren

Nico Postuma, 0341-84 21 47 of 06-139 959 05, adverteren@onderwegonline.nl.

Zie voor de formaten, tarieven en verschijningsdata www.onderwegonline.nl/adverteren.

Vormgeving

Bredewold. Creatie, web & print. Postbus 86, 8090 AB Wezep, 038-376 33 90, fax 038-376 53 03, onderweg@bredewold.nl, www.bredewold.nl.

Technische realisatie en druk

Zalsman B.V., Steinfurtstraat 1, 8028 PP Zwolle, Postbus 1025, 8001 BA Zwolle, 038-467 00 70.

www.onderwegonline.nl

www.facebook.com/onderwegonline

www.twitter.com/onderwegonline

Handvatten voor waarderend gemeente zijn

Kerk, blijf waar je bent

Je kunt al bij voorbaat moe worden als je nadenkt over de toekomst van jouw gemeente. Veranderdrift en vernieuwingsdrang lijken onze overlegtafels te regeren. Maar is het niet beter om eerst in vreugde omhoog te kijken? Is het niet een regelrecht wonder dat deze kerk er hier en nu al is? Waar zo gedacht wordt, ontstaat een waarderende gemeente.

tekst **Jannet de Jong** beeld **Dzmitry Kliapitski/Shutterstock**

Op het symposium 'Kansen bij krimp' be- moedigde Henk de Roest, docent praktische theologie aan de Protestantse Theologische Universiteit, de aanwezigen met een nuchtere en tegelijk geestelijke kijk op kerk zijn. Zijn uitgangspunt: kerk, blijf waar je bent! Een kerk die zich richt op wat haar tot kerk maakt, groeit voor alles kwalitatief. Ze hoeft haar energie niet allereerst te geven aan verandering, verbreding of vernieuwing. Wie let op bijvoorbeeld de brieven van Paulus, ziet dat de (meestal kleine) gemeenten eerst worden overladen met waardering: ze zijn geliefd, ze zijn heilig, ze zijn gerechtvaardigd. Alle op- en aanmerkingen in die nieuwtestamentische brieven staan in dit kader. En deze gemeenten krijgen soms zware kritiek te verstouwen! In onze tijd is de situatie niet zoveel anders. Kerken krimpen, vergrijzen, kampen met linker- en rechtervleugels of worstelen met een pijnlijk conflict. Je kunt er dan naar verlangen om het helemaal anders te doen en je heil zoeken in een nieuwe structuur, een werkgroep of een activiteit. Maar begin met kijken naar wat je gekregen hebt! Een gemeente die start met waarderen, gaat

anders naar zichzelf kijken. Wat hebben we al? Wat maakt ons kerk? Wie heeft ons het geloof gegeven?

Daarbij hoort dat je samen bedenkt en steeds opnieuw bespreekt waar in jouw omgeving je roeping ligt. Natuurlijk kun je je bezighouden met de succesvolle gemeenteopbouwmodellen van andere kerken of de verhalen van bekende pioniers, maar iedere gemeente staat in een eigen omgeving en is ook anders opgebouwd. Wat is de roeping van jouw specifieke gemeente voor jouw specifieke context? Het stellen van deze vraag kan heel vernieuwende antwoorden opleveren!

Geloofsgesprekken

Als je kijkt naar je roeping als gemeente, dan is het belangrijk om aandacht te geven aan de gewone, alledaagse geloofscommunicatie. Want geloofscommunicatie is in zichzelf missionair. We zien geloofscommunicatie in alle kerntaken van de gemeente terug, denk aan pastoraat, catechese, kerkdiensten, diaconaat en rouw- en trouwbegeleiding. Geloofscommunicatie krijgt vorm in het getuigen van de hoop die in je

Zeven kernen van 'Kerk, blijf waar je bent':

1. Waardering uiten.
2. Roeping omschrijven.
3. Geloofscommunicatie scherpener.
4. Relevantie voor het leven.
5. Toerusten tot getuigen.
6. Investeren in ontmoeting.
7. Samenwerking als versterking.

is en is betrokken op heel het geloofsleven. Binnen je kerntaken mag je als gemeente bedenken hoe je mensen bereikt die je nu nog niet bereikt hebt. Missionair gemeente zijn doe je er dus niet naast, maar ben je al: de vraag is steeds hoe en wat je communiceert in al je activiteiten.

Een volgende belangrijke taak voor de gemeente hangt hiermee samen: verhelder wat het voor je samenleven betekent om bij Jezus Christus te horen. Met andere woorden: wat betekent het geloof voor ons? Creëer in de gemeente tijd en ruimte voor geloofsgesprekken tussen jong en

Is het niet beter om eerst in vreugde omhoog te kijken? Is het niet een regelrecht wonder dat jouw kerk er hier en nu al is?

oud, binnen gezinnen en in allerlei kleine groepen. En laat de verkondiging gaan over het concrete leven van mensen: relaties, werk, de stad, geld, ziekte en gezondheid, conflicten. Waar zijn gemeenteleden mee bezig in het dagelijkse leven? Waar zouden ze mee bezig willen of moeten zijn? En hoe verbinden ze dat aan hun relatie met God?

Leren en investeren

Wees als waarderende gemeente een lerende gemeenschap: bied toerusting aan de gemeenteleden. Leer ze hun geloof en enthousiasme om te zetten in ambassadeurschap voor de gemeente. Zo wordt de kerk een wervende gemeenschap: mensen nemen andere mensen mee.

Daarvoor is het ook nodig dat de leden van de gemeente zich hechten aan mensen en

plaatsen; dat zij bijwoners zijn en niet alleen maar vreemdelingen. De gemeente leert zo (letterlijk!) haar plaats kennen en weet wat er speelt in de wijk of in het dorp. De roeping van de gemeente en de betekenis van het geloof voor het leven van alledag krijgen stem in de concrete relaties van de gemeente(leden) met de mensen uit hun omgeving.

Een gemeente die zich richt op wat haar gemeente maakt, durft daarin ook te investeren. En dan niet alleen in de professionals (een predikant of catecheet, een koster of pastoraal werker), maar bijvoorbeeld ook in een gebouw. Maak mogelijk dat mensen elkaar ontmoeten en samen eten en koffie drinken. Uiteindelijk investeer je daarmee in een hechte en open gemeenschap van gelovige mensen. In dit kader stelt De Roest dat *finance follows vocation*: als er een roeping is en een kwalitatief goed antwoord op die roeping, dan volgt het geld vanzelf.

Zichtbaar

Het lijkt tegen de trend in te gaan, maar De Roest hamert erop dat kleine kerken moeten proberen om het zo lang mogelijk alleen te redden. Krachtige lokale gemeen-

schappen zijn van grotere betekenis voor elkaar en hun omgeving dan bovenlokale fusiegroepen. De Roest wijst ons op het belang van een zichtbare kerk in de omgeving. Een zichtbare kerk heeft een eigen adres en een eigen stem. Dat betekent dat mensen weten waar ze moeten zijn en wat ze er kunnen verwachten, omdat ze iets van de kerk zien en horen in hun wijk of dorp. Dit laat onverlet dat kerken, groot en klein, op verschillende manieren met elkaar kunnen samenwerken. Gemeenten kunnen samen optrekken, van elkaar leren en elkaar bijvoorbeeld financieel of bestuurlijk verder helpen. Daarbij wordt in een wederzijds versterkende samenwerking rekening gehouden met het eigen profiel van iedere gemeente en de vrijheid om daarnaar te handelen.

Kerk, blij waar je bent. Het is een loffelijk streven. Niet alleen voor de kleine kerk die zich bezighoudt met haar toekomst, maar voor iedere gemeente die zich bezint op haar roeping.

Jannet de Jong werkt voor het Praktijkcentrum van de GKv.

>> *Een gemeente die start met waarderen, gaat anders naar zichzelf kijken* <<

Moeder van Jezus zijn

'Jullie zijn mijn moeder en mijn broers.'

(Marcus 3:34)

tekst **Almatine Leene** beeld **Thaagoon/iStockPhoto**

Wie is de meest bekende moeder in de wereld? Het antwoord op die vraag is denk ik niet moeilijk te geven. Miljoenen mensen noemen haar elke dag, ze schittert op talloze kunstwerken en is te bewonderen in duizenden kerken. Maria, de moeder van Jezus, is voor de meerderheid van de christenen een geloofsvoorbeeld en een belangrijke heilige. Als meisje van een jaar of 14 kreeg ze te horen dat God haar wilde gebruiken voor het grootste wonder in de geschiedenis. Ondanks de problemen die ze misschien zou krijgen en het risico van de doodstraf, was haar antwoord op de vraag van de engel indrukwekkend: 'De Heer wil ik dienen: *laat er met mij gebeuren wat u hebt gezegd.*'

Verstand verloren

Op zo'n moeder was Jezus vast trots. Lucas 2:51 meldt dat Jezus zijn ouders gehoorzaamde en dat zegt veel. Marcus 3 laat echter ook een andere kant zien. Jezus hoort dat zijn moeder en broers Hem zoeken, maar Hij snelt niet naar buiten om hen te groeten (vers 31-33). Dat is vreemd. Een verklaring zou gevonden kunnen worden in vers 21. Daar staat dat Jezus' verwanten

van mening waren dat Hij zijn verstand had verloren. Waarom ze dat dachten, is niet direct duidelijk, maar het moet behoorlijk heftig zijn geweest voor Jezus. De kans is groot dat Maria en zijn broers die verwanten waren en dat Jezus om die reden niet naar hen toegaat. Maar wat de reden ook is, in plaats van hen te begroeten, doet de Zoon van Maria een bijzondere uitspraak.

Familie

Eerst stelt Jezus een gekke vraag: 'Wie zijn mijn moeder en mijn broers?' En nog voor de menigte een antwoord kan geven, vult Hij het zelf in: 'Jullie zijn mijn moeder en mijn broers.' Vanzelfsprekend kende Jezus de meeste mensen die om Hem heen stonden niet heel goed. En toch noemt Hij hen familie. Dat was in die tijd een bijzondere uitspraak. Je familie was ontzettend belangrijk en stond altijd voorop. Jezus verbreedt de definities van een moeder, broer of zus. Hij is van mening dat bloed niet bepalend is, maar eerder de wil van God. De wil van God is in dit geval niet zozeer moralistisch, maar heeft te maken met dicht bij Jezus willen zijn en Hem vooropstellen, zoals je van familie verwacht.

Als je de wil van God doet, word je deel van Gods familie. Dan kun je blijkbaar zelfs de moeder van Jezus worden.

Kerkmuren

Wij noemen elkaar ook vaak broers en zussen, maar bedoelen we dat ook echt? En geven we mensen die zelf geen kinderen hebben de ruimte om 'moeder' te zijn in de gemeente? In je eigen gemeente is het misschien nog niet zo moeilijk om elkaar als familie te zien, maar zien we elkaar ook als broers en zussen over kerkmuren

>> Zien we elkaar ook als broers en zussen over kerkmuren heen? <<

heen? Omdat ook zij Gods nabijheid en zijn wil zoeken?

Maria deed Gods wil door zwanger te worden. Dat maakt haar tot een voorbeeld, ondanks het verhaal van Marcus 3. Niemand van ons doet Gods wil volmaakt. Daarom is het extra bijzonder dat Jezus ook ons het voorrecht geeft om zijn moeder te mogen zijn. We kunnen net zo dicht bij Jezus komen als de bekendste moeder in de wereld.

Almatine Leene is onderzoeker en predikant in Stellenbosch en docent dogmatiek aan de Viaa Hogeschool in Zwolle.

Om over na te denken

- Wat kunnen we als christenen doen om elkaar meer als familie te zien, vooral over kerkmuren heen?
- Lees lazarusmagazine.nl/2016/05/een-beetje-meer-aandacht-voor-maria-graag. Hoe komt het dat we als protestanten Maria zo weinig aandacht geven, in vergelijking met rooms-katholieke en oosters-orthodoxe christenen?

>> God wilde haar gebruiken voor het grootste wonder in de geschiedenis <<

Wilhelmus

In de sliptestroom van Koningsdag ontstond rumoer rond het Wilhelmus. Moet je dit volkslied nu wel of niet zingen in de kerk? Voor de fijnproevers ging de discussie nog een spade dieper: als wij deze hymne aanheffen, doen wij dit dan voor of na de handdruk? Voorstanders van het zingen in de kerk wezen op de plek die de kerk in Nederland heeft onder dit koningshuis en deze regering. Bovendien: er is geen enkele reden om je voor de tekst te schamen. 'Mijn schild ende betrouwen' kan zonder problemen meeliften in het stuk van de dankbaarheid. Tegenstanders wijzen op het evangelie dat boven nationale belangen uitstijgt en door etnische scheidsmuren heen breekt. Wat moeten Syrische vluchtelingen of nieuwe Nederlanders wel niet denken als in de kerk het Wilhelmus aangeheven wordt? Horen zij dan even niet meer bij de gemeente?

>> Wat moeten Syrische vluchtelingen of nieuwe Nederlanders wel niet denken als in de kerk het Wilhelmus aangeheven wordt? <<

Ik neig voorzichtig naar het neekamp. Wie wil zingen, kan zijn gang gaan. Bijvoorbeeld als Nederland zich wel kwalificeert voor een WK. Of op 4 of 5 mei. En de coupletten met meer geloofsinhoud kunnen altijd meeliften in een gewone kerkdienst. Maar denk even verder: is er een volkslied te bedenken dat voorbijgaat aan nationale beperkingen en door iedereen gezongen kan worden? Voor dit experiment ben ik zelf in het Nieuwe Liedboek gedoken. Potentiële kanshebbers zijn: *Bewoners van de wijde wereld, hoort* (49), *Blijf niet staren op wat vroeger was* (809), *Dat heb je soms* (785, uitermate universeel toepasbaar), *De heer gaat naar het buitenland* (180) of *Wonen overal, nergens thuis* (419).

Als deze suggesties wat hoogkerkelijk overkomen, kunnen we altijd nog terugvallen op *Samen in de naam van Jezus*. Het statement 'de Geest doorbreekt de grenzen die door mensen zijn gemaakt' is niet vatbaar voor enig misverstand. Eén minpuntje: van dit lied bestaat alleen een Nederlandse versie.

Joost Smit is predikant van de GKv Amersfoort-Vathorst.

Tijd voor

'Slow down, brother', zong Douwe Bob tijdens het Songfestival. Hij verwoordde daarmee een breed levend verlangen: we zoeken rust en we zoeken het samenzijn. Maar wat heeft dat met missionair zijn te maken?

tekst **Peter Wierenga**

beeld **warrengoldswain/iStockPhoto**

or samen

Door met elkaar aan tafel te gaan, schep je rust. Samen eten biedt de ruimte om echt te delen.

‘Het publiek in de Globe Arena barstte vanavond tijdens de beruchte tien seconden stilte die Douwe Bob in zijn songfestivalnummer *Slow Down* laat vallen, spontaan uit in enthousiast gejuich en applaus’, schrijft RTL Boulevard. Ik begrijp die reactie wel. Ons leven is overvol: agenda, horloge, mobieltje, afspraken, boodschappen, koken, kerkdienst, stofzuigen, familiebezoek, en ga zo maar door. We hebben tegenwoordig allemaal behoefte aan stilte, rust, vrije tijd.

Reclamespotjes haken in op dat gevoel: je ziet een man of vrouw op de bank zakken, lekker achterover – met de favoriete nootjes, chips of chocola. Of mensen zitten gezellig bij elkaar, de benen omhoog,

en brengen rustig tijd door met vrienden – onder het genot van een biertje of een goede koffie. Om dezelfde reden zijn tegenwoordig ook *slow food* en *slow juice* bijzonder hip. *Slow down, sister!*

Slowcial

Er is een massaal verlangen naar minder *moeten* en meer tijd voor wat echt belangrijk is. Dat is: tijd doorbrengen met familie en vrienden, een goed gesprek hebben. ‘Slowcial’ noemen de collega’s van het Nederlands Gereformeerd Jeugdwerk het zo mooi. Slowcial: tijd voor samen. Douwe Bob preekt het in de seculiere kerk van het Eurovisiesongfestival. Hij kent zijn broeders en zusters:

*Mister, can you help me,
cause it seems I’ve been lead astray,
I keep searching for an answer,
for a way.
Won’t you help me?*

*You gotta slow down, brother,
slow down if you can’t go on.*

En dan tien seconden stil zijn. *Slow down* moet je doen! We hebben het nodig en kunstenaars voelen dat feilloos aan. Bono (de zanger van de band U2) weet dat ook. Hij zei eens: ‘Als artiest preek ik wat ik zelf moet horen.’

Onthaasten

Die behoefte aan *slowing down*, herken je dat? Dat verlangen naar minder, naar kalmer, naar onthaasten? Ken je het zelf, zie je het om je heen? Dan gaan we nu een stapje verder, dit is tenslotte een missionaire pagina. Wat heeft *slow* met missionair te maken? Een nog te verschijnen boek van Jos Douma heeft als titel: *Verlangen naar het goede leven. Samen lezen, samen delen,*

>> Als je wilt laten zien wat God voor jou betekent, dan is er tijd nodig voor samenzijn <<

samen eten. In een kerk die voluit missionair wil zijn zou de ondertitel van Douma’s boek misschien in een net iets andere volgorde op de gevel staan: samen eten, samen delen, samen lezen. Veel mensen kennen God niet of nauwelijks. Als je aan hen iets wilt laten zien van wat God voor jou betekent, dan is er tijd nodig voor dat samenzijn. En dan komt het eten vóór het lezen. Het samen delen ontstaat tijdens het samen eten. Door met elkaar aan tafel te gaan, schep je rust. Samen eten biedt de ruimte om echt te delen. En misschien dat in die ruimte en vertrouwelijkheid ook Gods stem (waarover jij al zoveel gelezen hebt) in jouw woorden door zal klinken.

Relatie

In relatie kan evangelisatie. Met God samen zijn en dat met andere mensen delen, daar moeten we in onze drukke agenda’s tijd voor vrijmaken. Van jou als christen vraagt het dat je contact hebt met niet-christenen en dat je dat contact ook wilt zoeken en verdiepen. En van de kerk vraagt het een uitdelende basishouding. Dat is nog niet altijd gebruikelijk, maar het past wel helemaal bij Gods bedoeling voor deze wereld en bij een kerk in deze tijd. *If you care, you share!*

Peter Wierenga is consulent bij het Missionair Steunpunt van de NGK.

Uit het vele materiaal dat online of in gedrukte vorm verschijnt en dat bedoeld is voor geloofs- en gemeentebouw haalt *Stimulans* elke twee weken opvallende zaken voor het voetlicht. Deze keer onder andere een pleidooi om het Wilhelmus niet meer te zingen in de kerk en toerustingsmateriaal voor pas verkozen ambtsdragers.

tekst **Heleen Sytsma-van Lo**

Discipelschap theologisch gepeild

Het thema discipelschap is in, overal in kerkelijk Nederland hangt het in de lucht. Kerken maken het tot hun jaarthema, jeugdleiders volgen trainingen – er is bijna geen gemeente te vinden waar het woord nog niet gevallen is. Maar wat is discipelschap eigenlijk en wat is de theologische bodem onder het begrip? Vier Nederlandse en twee Britse theologen wijden er een populair-theologisch boek aan dat vorige maand bij Boekencentrum verscheen: *Discipelschap. Een theologische peiling*. Stephen Cherry, dean of chapel van King's College in Cambridge, schrijft over discipelschap en nederigheid. Brian Brock (docent in onder-

andere Aberdeen) levert een bijdrage met als titel: 'Discipelschap. Waarom het volgen van Jezus betekent dat ik mijzelf moet vergeten'. Herman Paul (RU Groningen) schrijft over discipelschap als improvisatie. En Edward van 't Slot (RU Groningen en PThU Amsterdam/Groningen) pleit voor een veel hogere frequentie van het avondmaal als stimulans voor het kerkelijk leven en discipelschap. Behalve van deze vier theologen bevat het boek ook bijdragen van Sjaak van den Berg, algemeen directeur van de IZB, en van Bert de Leede, emerituspredikant binnen de PKN, die samen met Herman Paul de bundel samenstelde.

Volkslied in de kerkdienst?

Een week of wat na Konings- en Bevrijdingsdag is de vlag met wimpel weer voor een jaartje opgeborgen en een enorme hoeveelheid rommel van de ene naar de andere zolder verhuisd. Steevast ontstaat rond die tijd ook een discussie over het al dan niet zingen van het volkslied in de kerk in één van de diensten eind april of

begin mei. Barend Kamphuis, tot voor kort hoogleraar systematische theologie aan de TU in Kampen, schreef er een blog over op de website van het *Nederlands Dagblad*. Wat hem betreft stoppen we ermee. Niet om inhoudelijke redenen: 'Er is weinig mis met het Wilhelmus. Het is haast een psalm. Volgens recent onderzoek zou de psalmdichter Datheen dan ook de dichter ervan kunnen zijn. Maar we zingen het nu eenmaal niet als psalm. We zingen het als volkslied. Past dat wel in de kerk? Past dat bij de katholiciteit van de kerk, die wij belijden – Gods volk uit alle volken en talen van de wereld?' Kamphuis' belangrijkste argument, naast het merkwaardige fenomeen van het zingen 'na de handdruk', is dus dat we in de kerk niet als Nederlanders bij elkaar zitten: 'Met welk

>> 'Er is weinig mis met het Wilhelmus. Het is haast een psalm' <<

recht vragen wij van onze gasten uit het buitenland om ons nationale volkslied mee te zingen? (...) Ongetwijfeld dienen wij als Nederlanders God te dienen. Maar dat kunnen we alleen doen als we erkennen dat we in de kerk allen één zijn in Christus (Galaten 3), ook als Nederlanders en buitenlanders. We sluiten niemand buiten. Laten we daarom stoppen met het zingen van ons volkslied in de kerk.' De blog is te vinden op www.nd.nl, zoek op theologenblog.

Toerusting voor ouderling en diaken

In deze periode van verkiezing en bevestiging van nieuwe ambtsdragers zal menige kersverse ouderling of diaken zich bezinnen op de taak die hem of haar het komende seizoen te wachten staat. Voor diakenen is er een schat aan toerustingsmateriaal te vinden op de website

van het diaconaal steunpunt (www.diaconaalsteunpunt.nl). Daar is onder andere een brochure beschikbaar over bidden en Bijbellezen als diaken. Ter introductie van dit boekje staat er op de website: 'Als diaken is het belangrijk om zelf steeds weer inspiratie op te doen. Je taken zijn namelijk niet altijd makkelijk. En de mensen met wie je werkt ook niet. Kijk daarom steeds weer naar Jezus en leer van Hem. Hij is jouw bron en voorbeeld. Het bouwen van een diaconale gemeente is een volop geestelijke zaak. Gebruik daarom de Bijbel vrijmoedig in je huisbezoek en maak werk van gebed.'

Bij Buijten & Schipperheijn is in de serie 'Werken in de kerk' in de afgelopen jaren zowel voor ouderlingen als voor diakenen een handboek verschenen. Het *Handboek voor ouderlingen en oudsten* laat zien waar de oudste/ouderling vandaan komt, maar ook wat het profiel van het ouderlingenwerk in de gemeente is en hoe dat

werk gedaan kan worden. Het boek geeft handige tips en nieuwe ideeën voor alle aspecten van het werk als ouderling: van bidden met een ouder gemeentelid tot effectief vergaderen met mede-oudsten. Een vergelijkbaar handboek is dus ook beschikbaar specifiek voor diakenen. Op de website van het Praktijkcentrum is onder de tab 'Toerusting' nog allerlei informatie te vinden over trainingen en cursussen die via het Praktijkcentrum zijn aan te vragen en te volgen.

Bonhoeffer in beeld

Over de Duitse theoloog Dietrich Bonhoeffer (1906-1945) wordt veel gepubliceerd en zijn eigen geschriften worden nog altijd gelezen. Minder bekend is dat er over zijn leven en werk ook een speelfilm bestaat. *Agent of Grace* uit 2000 zet Bonhoeffer neer als een theoloog en pastor die in de aanloop naar de Tweede Wereldoorlog in nazi-Duitsland worstelt met de vraag: wat doe je als het recht in je land op de meest grove manier geschonden wordt? Bonhoeffer kiest er bewust voor om Gods wetten te gehoorzamen boven die van het naziregime en raakt actief betrokken bij het verzet tegen Hitler en zijn trawanten. *Agent of Grace* won diverse internationale prijzen en volgt Bonhoeffer in zijn laatste jaren. Zijn aandeel in het Duitse verzet en zijn morele dilemma's komen in de film goed naar voren.

Naast deze speelfilm zijn er ook diverse documentaires gemaakt over het leven van Bonhoeffer. *Memoires and perspectives* uit 2014 (zwart-wit) vertelt het verhaal van het verzet tegen de nazi's voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog. Door de interviews met familieleden en vrienden van Bonhoeffer en het vele historische beeldmateriaal komt het verhaal van deze Duitse verzetsheld heel dichtbij. *Hanged on a twisted cross*, eveneens uit 2014, geeft door middel van zelden eerder vertoond archiefmateriaal, waardevolle documenten en bezoeken aan de originele locaties, een inkijk in het leven en het gedachtegoed van Bonhoeffer. De dvd's zijn afzonderlijk verkrijgbaar, maar voor een zacht prijsje ook als set van drie, bijvoorbeeld via www.gospel.nl.

Bonhoeffer kiest er bewust voor om Gods wetten te gehoorzamen boven die van het naziregime.

Jongeren helpen omgaan met problemen

Erken de ervaring van onrecht

Jongeren kunnen allerlei problemen ervaren in het leven. Keuzestress, afwijzing, ruzie thuis, gebroken relaties... Ze hebben daarbij nog weleens het gevoel dat hun problemen niet worden erkend, dat hun onrecht wordt aangedaan. Misschien delen ze hun problemen met jou. Hoe zorg je er dan voor dat ze leren omgaan met die ervaring van onrecht?

Agenda

- 23 - 29 juli: Zomerconferentie New-Wine. Het thema voor dit jaar is: eenheid. Zie www.zomerconferentie.new-wine.nl.
- 28 juli - 3 augustus: Teenstreet. Vierduizend tieners uit heel Europa komen samen voor aanbedding, Bijbelstudie, sport en natuurlijk een hoop lol. Zie www.teenstreet.de/nl/home.html.

- 10 november: Nieuwe studiedag over het thema Re-search & Re-act. Meer informatie volgt.

tekst Paul Smit

‘Iedereen heeft recht op zijn eigen jeugd-trauma.’ Dit is een uitdrukking die ik al jaren gebruik. Ik bedoel daarmee dat iedereen wel iets in zijn jeugd heeft meegemaakt dat – ook jaren later nog – een vervelend gevoel kan oproepen. Het gaat dan om ervaringen die geen plek vinden, die pijn blijven doen. Jongeren hanteren daarin geen rangorde. Voor de ene jongere kan het grootste probleem zijn dat zijn ouders zijn gescheiden, terwijl voor een andere jongere het grootste probleem is dat ze op zaterdagavond eerder thuis moet zijn dan haar vriendinnen. Een gevaar voor volwassenen is dat we de verschillende problemen met elkaar vergelijken en het ene probleem misschien belangrijker vinden dan het andere. Maar voor beide jongeren geldt dat hun probleem – of dat nu de scheiding van de ouders is of eerder thuiskomen – het grootste issue is in hun leven. Dat wil zeggen een probleem waarin gevoelens van machteloosheid, oneerlijkheid en onrecht meekomen.

Destructief

Op de een of andere manier maken we het ervaren van onrecht allemaal weleens mee. Als dit wordt veroorzaakt door een persoon dan is er vaak sprake van schuld, maar het kan ook zijn dat iets ons overkomt zonder dat we direct een schuldige kunnen aanwijzen. Welke vorm van beleeft onrecht het ook is, de meest voor de hand liggende reactie is het zoeken naar een manier waarop het onrecht hersteld kan worden.

Jongeren hebben daarbij – vaak meer dan volwassenen – de neiging om dat herstel te zoeken in het straffen van de schuldige. Maar wat te doen als er geen schuldige

Erkenning van onrecht:

- toon begrip;
- blijf neutraal;
- vraag naar zelfbedachte oplossingen
- of help bij het aanvaarden van de situatie.

Het gevoel van onrecht kan zich uiten in destructief gedrag. Bijvoorbeeld door nagelbijten, roken, drinken, eetgedrag, drugs, automutilatie. (beeld prudkov/iStockPhoto)

>> Een gevaar is dat we het ene probleem belangrijker vinden dan het andere <<

is of als de schuldige verantwoording ontwijkt? Of als de 'schuldige' om pedagogische redenen de jongere zijn of haar zin niet geeft? Dan kan het gevoel van onrecht zich uiten in destructief gedrag. Daarin zijn drie niveaus te onderscheiden. In de eerste plaats individueel destructief gedrag: de jongere reageert het af op zichzelf. Bijvoorbeeld door nagelbijten, roken, drinken, eetgedrag, drugs, automutilatie. In de tweede plaats relationeel destructief gedrag. Hierbij richt de jongere zich op zijn directe omgeving, bijvoorbeeld door zich terug te trekken uit vriendengroepen, door te gaan pesten of schelden, of door gewelddadig te worden. Ten slotte kan het destructieve gedrag zich ook anoniem uiten, waarbij de jongere zich afreageert op de hele omgeving, bijvoorbeeld in vandalisme of asociaal weggedrag. In welke vorm het destructieve gedrag zich ook uit, het beleefde onrecht wordt beantwoord met nieuw onrecht, waardoor weer iemand anders onrecht wordt aangedaan. Er is sprake van een roulerende rekening.

Erkennen

Het is erg belangrijk hoe jij kijkt en reageert als een jongere zijn of haar problemen of destructieve gedrag met jou deelt. In veel gevallen lopen jongeren namelijk rond met problemen die door volwassenen niet als onrecht worden gezien. En jongeren vinden het erg lastig om op een constructieve manier te reageren op beleefd onrecht. Wij kunnen hen helpen door te beginnen met het erkennen van het onrecht dat ze beleven. Bijvoorbeeld met de reactie: 'Je voelt jezelf schuldig omdat je ouders zijn gescheiden' of 'Jij voelt je buitengesloten als je eerder thuis moet zijn dan je vrienden.' Op deze manier geef je aan dat je het probleem erkent. Tegelijk blijf je neutraal en geef je een gevoelsreflectie, waarbij de jongere wordt uitgenodigd om eerlijk naar zichzelf te kijken. Je kunt vervolgens doorvragen naar oplossingen die ze zelf al bedacht hebben of naar manieren waarop ze met hun probleem kunnen omgaan. Als er echt sprake is van een schuldige, trap dan in ieder geval niet in de valkuil van het praten over vergeving; daarvoor moet de dader eerst zelf schuld bekennen. Je kunt daarin als vredestitcher uiteraard wel proberen te bemiddelen.

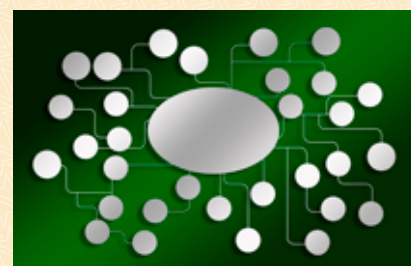
Schokkend

Realiseer je dat je de problemen vaak niet kunt oplossen. Sterker nog, jongeren kunnen problemen met je delen die voor jou erg schokkend zijn. Wat moet je dan doen?

Ook in dat geval erken je eerst het probleem van de jongere. Tegelijkertijd moet er in dat gesprek ook ruimte zijn voor jouw gevoelens. Laat duidelijk weten wanneer iets jou raakt, bijvoorbeeld als je geschokt bent door wat de jongere vertelt. Geef je gevoelens eerlijk weer, maar reageer niet te heftig en wees niet veroordelend. Als je dat namelijk wel doet, kan de jongere uit een schrikreactie het contact verbreken. Als een jongere je in vertrouwen neemt bij een voor hem of haar bedreigende situatie (misbruik, pesten in de kerk, ongezonde thuissituatie of op school), neem dan contact op met een vertrouwenspersoon in de kerk. Wil je het helemaal anoniem houden, of weet je niet goed wie je kunt benaderen, neem dan contact op met het Praktijkcentrum of het NGJ. Ook als je de jongere beloofd hebt om het voor je te houden, is ons advies om er altijd met een deskundige over te praten – uiteraard zonder namen te noemen – en daarbij te bespreken hoe je verder kunt gaan.

Paul Smit is jeugdwerkadviseur bij het NGJ. Met bijdragen van Karen Scheele (NGJ) en Anko Oussoren (Praktijkcentrum GKv).

Media/tips

Onderzoek in jouw burgerlijke gemeente wat de mogelijkheden zijn voor hulpverlening aan jongeren. Maak een sociale kaart van instellingen en/of instituten die zich toelagen op hulpverlening aan jongeren van 10 tot 25 jaar.

Naar de sportschool

Ik heb me ingeschreven bij een sportschool. En dat niet alleen, ik ga er ook regelmatig heen. Sporten is heerlijk. Ik heb meer energie en voel me sterker. Niet alleen fysiek, maar ook mentaal. En ik leer er veel over de kerk.

tekst **Hans-Jan Roosenbrand**

beeld **NTU/Flickr**

Iemand vergeleek geloven eens met een training voor een wedstrijd. Paulus schrijft in zijn eerste brief aan de Korintiërs dat hij zichzelf hardt en oefent, zoals een atleet die meedoet aan een wedstrijd. Ik ben, net als Paulus, ook een beetje een vakidoot in metaforen en ik zie allerlei verbindingen tussen de wereld van de sportschool en de wereld van de kerk.

Volgens mij lijkt mijn nieuwkomerservaring in de wereld van de sportschool in veel opzichten op de nieuwkomerservaring van mensen in de kerk. Ik spreek ze regelmatig en hun verhalen inspireren me niet alleen, ze vormen soms ook een spiegel. Hoe de kerk is, zie je het best door de ogen van iemand die er (nog) niets mee heeft.

Opgepompt

Het begint al bij binnenkomst. Of nee, eerder. De aanleiding om eens te gaan kijken bij een sportschool is misschien een specifieke zwakte – je hebt bijvoorbeeld een zwakke rug – maar het kan ook gewoon je eigen interesse zijn en de drang om beter in je vel te zitten. Vervolgens kom ik binnen in een wereld die voor mij totaal nieuw is. Ik verbaas me allereerst over de diversiteit aan mensen. Er lopen niet alleen

opgepompte mannen rond (natuurlijk, die heb je er ook), maar eigenlijk kun je in principe iedereen die je in de wijk tegenkomt, ook in de sportschool ontmoeten. Net als in de kerk, hoewel lang niet iedere kerk de demografie volgt van de wijk waarin het kerkgebouw staat. Dat is jammer.

Dan is er de liturgie van de sportschool. Wat ga je doen? Hoe werken de apparaten? Je denkt al snel dat je de enige bent die er niets van begrijpt. Anderen zijn geroutineerd bezig met hun rondjes of schema's en de hele omgeving ziet er nogal intimiderend uit. Maar gelukkig heeft een goede sportschool mensen in dienst die je komen helpen. Van de persoonlijke aandacht en adviezen die ik als nieuwkomer van de instructeur op de sportschool kreeg, kan ik als voorganger nog veel leren.

Motiverend

De eerste weken zijn leuk. Je merkt het verschil en juist dat werkt enorm motiverend. Net als de verhalen van nieuwe gelovigen die ik leerde kennen. Zij kunnen zo enthousiast vertellen over wat het hun oplevert om onderdeel uit te maken van een gelovige gemeenschap. Ik weet nu, als ervaren gelovige, dat ik daar niet jaloers om moet zijn (zo gaan

die dingen nu eenmaal), maar dat God ze geeft aan iedereen om ervan te genieten. Zo houden we het samen vol. Want ja, na een tijdje is het soms niet meer alleen maar leuk. Je moet er tijd voor blijven vrijmaken, je ziet misschien

>> *Ik weet nu, als ervaren gelovige, dat ik daar niet jaloers om moet zijn* <<

niet altijd even veel verschil meer en de mensen die eerst zo aardig leken, zijn eigenlijk vooral bezig met zichzelf.

Traditie

Blijft nog de vraag waarom je de sportschool – en de kerk – nodig hebt. Fit zijn en gezond leven kan natuurlijk ook zonder een sportschool. En om op God te vertrouwen kun je ook wel een tijdje zonder de specifieke vormen van kerk zijn die bij een bepaalde traditie horen. En toch helpt het, mij in ieder geval wel. Misschien lijd ik aan een gebrek aan discipline, maar zonder een omgeving die mij stimuleert, wordt het zo veel makkelijker om terug te vallen, ben ik minder geconcentreerd bezig, en mis ik het plezier en het gevoel onderdeel uit te maken van een groep. Waarin nieuwkomers altijd welkom zijn.

Hans-Jan Roosenbrand is predikant van de Immanuelkerk (GKv) in Delft.

Anderen zijn geroutineerd bezig met hun rondjes of schema's en de hele omgeving ziet er nogal intimiderend uit.

>> *Column*

Wereldkerk

Ik schrijf deze regels tijdens een conferentie in Polen, in Wisla. Een jaarlijks gebeuren onder de vlag van het European Leadership Forum (ELF). Gisteren hoorde ik van één van de oprichters dat het een initiatief is van mensen die elkaar troffen in Oxford en geïnspireerd waren door Francis Schaeffer en zijn visie op een christelijke presentie in de cultuur. Er zijn 720 afgevaardigden uit 45 landen bijeen, met name professionals in onderwijs, media, politiek, wetenschap en kerk.

Wat opvalt is de diepe geestelijke verbondenheid die je hier ervaart. Ik deel mijn kamer met Pavel, een predikant uit Oekraïne, die ik ken van een eerdere gelegenheid. De meeste deelnemers komen uit Oost-Europa, ook uit landen waarvan ik eigenlijk weinig weet, zoals Wit-Rusland of Tsjechië.

Ongelooflijk dat het evangelie daar nu ruimte krijgt en gehoord kan worden in de publieke ruimte (ook al is het in sommige gevallen nog wel oppassen). Dat was in mijn jonge jaren wel anders. Nu lijkt het erop dat het licht meer daagt in het oosten dan in onze eigen contreien. Er is veel enthousiasme om de eigen omgeving te bereiken met het evangelie. Het gezag van de Bijbel voor de kerk en het leven als christen is daarbij onomstreden. Een verademing bij de discussies die je in ons land vaak moet voeren.

>> Nu lijkt het erop dat het licht meer daagt in het oosten dan in onze eigen contreien <<

Het zou goed zijn als we meer contact zoeken met de wereldkerk. Het zou ons helpen onze eigen standpunten te relativiseren. De issues die hier spelen zijn misschien toch niet zo heel belangrijk.

Indringend was de vraag waarmee een hoofdspreker, een Zweed, zijn verhaal afsloot: als Petrus of Paulus opeens overgeplaatst zou worden in de 21ste eeuw, in onze kerk, wat zou dan zijn zorg zijn? Toch maar één ding: hebben jullie, verre broers en zussen, het geloof vastgehouden zoals wij het hebben overgeleverd? Zijn jullie nog het zout dat smaak geeft in de cultuur? Of hebben jullie je aangepast aan de omgeving waar je bent? Goede vragen om mee te nemen.

Dick Westerkamp is predikant van de Lichtboog (NGK) in Houten.

Leergang Leiderschap met IMPACT

IMPACT start op 4 november 2016 opnieuw een karaktertraining voor young professionals en ondernemers met leiderschapsambitie. Het curriculum duurt 1 jaar en bestaat uit verschillende onderdelen. Het studiemateriaal bestudeer je zelfstandig. Op maandelijks basis kom je met jouw peer group bij elkaar om dit te bespreken, elkaar te bevragen en te bemoedigen. Daarnaast volg je Action Classes, 3 dagen in totaal. Ga naar impactnetwerk.nl/leiderschap voor informatie en inschrijving.

Inspiratie voor reisgenoten

“OnderWeg is een actuele bron van toerusting en inspiratie.”

Neem een proefabonnement:
www.onderwegonline.nl
Eerste drie maanden gratis!

richting inspiratie

OnderWeg Inspiratie voor reisgenoten

Donatus verzekert vertrouwd

Donatus verzekert kerkgebouwen en wat daar bij hoort, zoals ruimtes voor kinderopvang, doopvonten, kanselbijbels en orgels. Donatus is een betrokken specialist. Klein genoeg om u persoonlijk van dienst te zijn. Groot genoeg om uw verzekeringsbelangen aan toe te vertrouwen. Samen met u zorgen we ervoor dat wat waardevol is, behouden blijft voor onze kinderen en hun kinderen en hun kinderen...

Donatus

Dé kerken- en monumentenverzekeraar

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700